

Izmišljeni pogromi

Statstike, laži, i zabune na Kosovu

ESI izvještaj
19. februara 2024.

“Sada ćete prvi put čuti tačne brojeve koje je Republika Srbija, naravno, uvijek znala, ali iz različitih razloga nije željela iznositi u javnost.”
Predsjednik Vučić, [2. februar 2024](#), o broju Srba na Kosovu

Manastir Gračanica na Kosovu

Sastanak sa Nenadom Rašićem, srpskim ministrom u Vladi Kosova

U junu 2023, EU je uvela sankcije protiv Kosova, uključujući ograničenje na “sastanke na visokom nivou”. Prva žrtva: srpski ministar za manjine u Vladi Kosova Nenad Rašić, koji je imao zakazane sastanke u Briselu 19. juna kako bi razgovarao o podršci manjini Srba na Kosovu sa zvaničnicima EU. Ovi sastanci su zatim otkazani od strane EU.

Sadržaj

Izmišljeni pogromi	3
Koliko Srba živi na Kosovu?	4
Pad populacije u Srbiji	5
Kako nestaje srpska omladina – Kosovo, Srbija, Republika Srpska.....	7
Dezinformacija, tenzije i laži	10
Prilog A: Zdravstveno osiguranje, živorođeni, povratci	12
Prilog B: Najmanje pouzdani brojevi: statistika srpskih interno raseljenih lica	14
Prilog C: Srbi sa Kosova 1981 - 2002.....	17
Prilog D: ESI o Srbima sa Kosova	18

“Pogromi, progoni i etničko čišćenje koje režim u Prištini provodi protiv srpske populacije su dobro organizovani.”
Predsjednik Srbije Aleksandar Vučić, 6. juli 2023¹

Izmišljeni pogromi

6. jula 2023, predsjednik Srbije Aleksandar Vučić javno je izjavio da NATO i UN imaju četrnaest dana da razoružaju policijske snage Kosova i zaštite Srbe na Kosovu od albanskih “pogroma i etničkog čišćenja.” U suprotnom, “neko drugi” će morati to uraditi.²

Upozorenja da Srbija možda treba da pošalje trupe na Kosovo da zaštiti Srbe nisu nova. Već u avgustu 2018, kada je Hašim Tači bio predsjednik Kosova, srpski predsjednik Aleksandar Vučić opisao je Kosovo kao bure baruta: “Svi će čekati priliku da udare drugog kako bi ostvarili prednost na terenu. I svaki dan ćemo se brinuti da li će nas napasti na sjeveru, gdje će nas udariti, s čijom podrškom...”³ Međutim, izjave iz 2018 su glasile da će Srbija braniti Srbe *ako* budu napadnuti na Kosovu. Od 2023, izjave glase da su Srbi *sada* napadnuti i da ih treba braniti.

ESI je krajem jula 2023 upozorio na to da je ovo ozbiljna prijetnja miru na Balkanu.⁴ Nekoliko mjeseci kasnije, pripadnici srpske paravojske su napali kosovsku policiju na sjeveru Kosova. Vrijeme je da se ozbiljno shvati ono što političari u Beogradu trenutno govore. Ako se izmišljaju pogromi, onda slijedi nasilje. Ako se takve lažne tvrdnje ne demantuju, situacija će se dalje eskalirati.⁵

Ne bi trebalo biti teško međunarodnim organizacijama da ospore lažne, obmanjujuće i opasne tvrdnje o imaginarnim pogromima svaki put kada se iznesu. Ni jedan od mnogih međunarodnih posmatrača sa osobljem na terenu na Kosovu – od KFOR-a do EULEX-a, Misije EU za vladavinu prava, od UNMIK-a do OEBS-a – nije vidio ili opisao “etničko čišćenje Srba” ili albanski “teror” u posljednjim godinama u bilo kojem od njihovih obimnih izvještaja. Ali, odsustvo dokaza nije zaustavilo iznošenje zapaljivih tvrdnji.

Jedan od alata u ovoj borbi narativa bila je i statistika. Tako je 5. oktobra 2023, predsjednik Vučić objasnio da je, kao rezultat “albanskog terora”, 11 procenata Srba sa Kosova napustilo Kosovo od početka 2021.⁶ Potom, 8. februara 2024, govoreći u Savjetu bezbjednosti UN, Vučić je spomenuo “14 procenata” Srba sa Kosova koji su otišli za samo jednu godinu.⁷

Nije ponuđen dokaz za navodne pogrome, sistematsko nasilje ili navodno “etničko čišćenje” u posljednjim godinama. Ali, šta je sa dokazima za ove brojeve koje je citirao predsjednik Vučić i drugi? Šta oni otkrivaju? Šta zapravo znamo?

¹ Radiotelevizija Srbije, [“Vucic: Nećemo dozvoliti pogrom i progon našeg naroda”](#), 6. jul 2023.

² *Ibid.*

³ ESI, [“The Hypnotist – Aleksandar Vucic, John Bolton and the return of the past”](#), 25. april 2019.

⁴ ESI, [“Belfast, Kosovo and the end of peace”](#), 27. jul 2023.

⁵ Gerald Knaus, [“Kosovo: The next attack is bound to come”](#), *Der Spiegel*, 3. oktobar 2023.

⁶ Happy TV, [“Ćirilica: Predsednik Vučić – Svi detalji haosa u Banjskoj: ‘Koren problema je u Kurtijevom režimu’”](#), 2. oktobar 2023.

⁷ Savjet bezbjednosti UN, [“Letter dated 5 februar 2024 from the Permanent Representative of Serbia – Security Council, 9545th meeting”](#), 8. februar 2024.

Koliko Srba živi na Kosovu?

U Srbiji je održan popis 1991. godine. Srbija je tada bila pod vlašću predsjednika Slobodana Miloševića, koji je ponovo uspostavio direktnu kontrolu iz Beograda nad Kosovom. Srbi su bili ohrabreni da učestvuju. Prema popisu iz 1991. godine broj Srba na Kosovu bio je 194,000.⁸

1999, nakon završetka rata na Kosovu, srpska vojska i administracija povukle su se sa Kosova. Od tada nije bilo popisa u kojem su učestvovali Srbi sa Kosova. Međutim, i dalje je bilo moguće doći do pouzdane procjene njihovog stanovništva.

ESI je to istražio 2004. u izvještaju: “Princip Lozane – Višenacionalnost, teritorija i budućnost Srba na Kosovu.”⁹ Dobili smo dokument iz Koordinacionog centra za Kosovo, administrativnog tijela vlade Srbije, koji je pokazao detaljan pregled populacije Srba na Kosovu 2002. Ukupan broj bio je 129,474.¹⁰

Dobili smo i podatke o učenicima u osnovnim školama na srpskom jeziku na Kosovu. Ukupan broj učenika u ovim školama 2004. bio je 14,368. Koristeći podatke o starosnoj strukturi populacije Srba na Kosovu, bilo je moguće izračunati ukupnu srpsku populaciju 2004. od 128,000.¹¹

Sa različitim izvorima koji se poklapaju, razumno je pretpostaviti da je populacija Srba na Kosovu 2002. zaista bila oko 129,000.

Koliki je njihov broj danas? 8. februara 2024, Srpska lista, dominantna srpska politička partija na Kosovu, apelovala je na ambasadore SAD-a, Francuske, Njemačke, Velike Britanije i Italije u pismu da pomognu “zaustavljanju egzodusa srpskog naroda.” Pismo je pročitano na konferenciji za štampu.¹² Tamo, kritikujući politike vlade Kosova, Zlatan Elek, šef Srpske liste, objasnio je da će “**oko 100,000 Srba** koji su ovdje na teritoriji Kosova i Metohije biti najdirektnije pogođeni. Da prevedem, to znači cijelu srpsku populaciju ovdje na Kosovu i Metohiji.”¹³

Dakle, ovog februara vodeća srpska partija na Kosovu sa jakim vezama sa vladom Srbije tvrdila je, na osnovu administrativnih podataka dostupnih srpskoj državi, da sada na Kosovu ima 100,000 Srba. Možemo ponovo provjeriti ovo gledajući učenike u srpskim osnovnim školama na Kosovu. Na jesen 2023, njihov broj bio je 10,700.¹⁴ Koristeći isti proračun kao 2004, dolazimo do procijenjene ukupne srpske populacije od 95,000:

Ekstrapolacija populacije Srba na Kosovu na osnovu učenika osnovnih škola

Godina	Učenici	Stanovništvo
2004	14,368	128,000
2023	10,700	95,000

⁸ Republički zavod za statistiku Srbije, “[Popis stanovništva, domaćinstva i stanova u 2002.: Stanovništvo i uporedni pregled broja stanovnika 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. i 2002. Podaci po naseljima](#)”, maj 2004.

⁹ ESI, “[The Lausanne Principle: Multiethnicity, Territory and the Future of Kosovo’s Serbs](#)“, 7. jun 2004.

¹⁰ Direkcija za koordinaciju Vlade Srbije, *Principi organizovanja samouprave nacionalnih zajednica na Kosovu i Metohiji*, Beograd, januar 2003.

¹¹ Broj od 14,368 učenika u osam godina osnovne škole sugerira populaciju od 25,150 osoba mlađih od 15 godina. Prema Istraživanju standarda života iz 2000. godine, 19,7 posto srpske populacije na Kosovu je ispod 15 godina starosti. Vidi također: Statistički ured Kosova, Kosovo i njegova populacija, 5. juni 2003.

¹² Politika, “[Srpska lista se obratila Kvinti, traže zaustavljanje egzodusa srpskog naroda](#)”, 8. februar 2024.

¹³ 24 Sedam TV, “[Elek: Ovakav potez predstavlja uvod u egzodus srpskog naroda](#)”, 5. februar 2024.

¹⁴ Politika, “[U školskim klupama na Kosmetu 15.000 đaka](#)“, 2. septembar 2023.

Ovo potvrđuje broj koji je navela Srpska lista: brojevi koje je srpska vlada citirala za 2002. i koje je Srpska lista citirala za 2024. imaju smisla. Stoga ih koristimo kao najbolje što imamo dostupno:

Broj Srba koji žive na Kosovu (prema srpskim izvorima)

<u>Godina</u>	<u>Ukupno</u>
2002	129,000
2024	100,000

Ono što ovi brojevi otkrivaju je šokantno: dramatičan pad populacije od 2002. do 2024. od oko 22%. Osvrt na broj učenika osnovnih škola od 2004. do 2024. pokazuje isti trend, ovdje sa padom od oko 26 procenata.

Ako se ovaj trend nastavi, postoji mogućnost da će zajednica na kraju nestati. Očigledno, ovo je ozbiljna zabrinutost.

Pad populacije u Srbiji

Sada proširimo horizont i pogledajmo trendove stanovništva u Srbiji. Tamo, situacija sa podacima je jednostavna. Redovni popisi su održavani u posljednjim decenijama. Oni pokazuju sljedeći trend:

Populacija Republike Srbije (rezultati popisa)¹⁵

<u>Godina</u>	<u>Ukupno</u>
2002	7,498,001
2011	7,186,862
2022	6,647,003

Od 2002. do 2022, populacija Srbije je opala za 851,000 ljudi, sa oko 7.5 miliona ljudi na oko 6.6 miliona, ili za 11 procenata. Ovo je takođe zapanjujući broj. Ali stvari su još zapanjujuće kada se pogledaju trendovi u 25 administrativnih okruga Srbije.

¹⁵ Republički zavod za statistiku Srbije, [“Popis stanovništva, domaćinstva i stanova u 2002.: Stanovništvo i uporedni pregled broja stanovnika 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. i 2002. Podaci po naseljima”](#), maj 2004; [“Popis 2011: Stanovništvo prema starosti i polu”](#), 2011; [“Popis 2022: Ukupan broj stanovnika, po opštinama i gradovima”](#), 2024.

Pad populacije od 2002. do 2022. na osnovu popisa¹⁶

Distrikt	Trend populacije (%)
Beograd	+7
Južna Bačka	+2
Raška	+2
Šumadija	-10
Nišava	-10
Cijela Srbija	-11
Pčinja	-15
Moravica	-16
Srem	-16
Južni Banat	-17
Podunavlje	-17
Zlatibor	-19
Mačva	-19
Kolubara	-20
Sjeverna Bačka	-20
Pomoravlje	-20
Rasina	-20
Braničevo	-22
Srbi sa Kosova	-22
Jablanica	-23
Toplica	-24
Srednji-Banat	-24
Pirot	-27
Zapadna Bačka	-28
Sjeverni Banat	-29
Zaječar	-30
Bor	-31

Ova analiza regionalnih trendova populacije u Srbiji pokazuje tri izuzetne stvari.

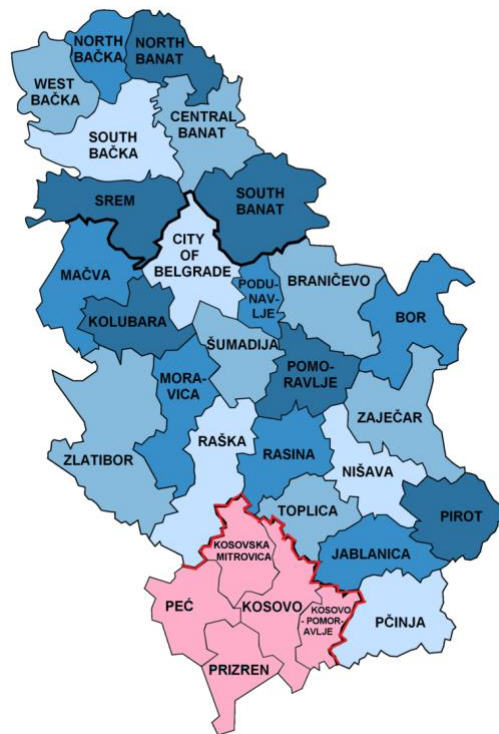
Prvo, tokom ovih posljednjih dvadeset godina došlo je do pada populacije od najmanje 10 procenata u *svim* okruzima osim tri: Beograd, Južna Bačka (Novi Sad) i Raška. Drugo, došlo je do pada od najmanje 20 procenata u 13 od 25 okruga. Treće, došlo je do *većeg* pada populacije nego među Srbima sa Kosova u 8 okruga u Srbiji. Ovih 8 okruga imalo je ukupnu populaciju od milion ljudi 2022. i u dvije decenije izgubilo je 355,000 ljudi.

Gledajući mnoge okruge unutar Srbije koji graniče sa Kosovom, vidimo podjednako katastrofalan pad populacije: u okrugu Pčinja (glavni grad Vranje), u okrugu Rasina (glavni grad Kruševac), u okrugu Jablanica (glavni grad Leskovac) i u okrugu Toplica (glavni grad Prokuplje). Ovi okruzi imali su ukupnu populaciju od 662,000 u 2022. i izgubili su 167,000 ljudi ili 20 procenata.

¹⁶ Republički zavod za statistiku Srbije, [“Popis stanovništva, domaćinstva i stanova u 2002.: Stanovništvo i uporedni pregled broja stanovnika 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991. i 2002. Podaci po naseljima”](#), maj 2004; [“Popis 2022: Ukupan broj stanovnika, po opštinama i gradovima”](#), 2024. Pod “cijela Srbija”, ne ubrajaju se Srbi sa Kosova.

Pad populacije u srpskim okruzima koji graniče sa Kosovom

Okrug	Stanovništvo 2002	Stanovništvo 2022	Pad u %
Pčinja	227,690	193,802	15
Rasina	259,441	207,197	20
<i>Kosovski Srbi</i>	129,000	~ 100,000	22
Jablanica	240,923	184,502	23
Toplica	102,075	77,341	24

Mapa srpskih okruga, prema vladi Srbije

Slika je jasna: svjedočimo kolapsu srpske populacije i u Srbiji i na Kosovu. Posebno je dramatično u perifernim regijama na jugu (koji graniče sa Kosovom), istoku i sjeveru. Ono što vidimo na Kosovu je dio šireg razvoja koji uključuje i samu Srbiju.

Ali stvari su još gore kada se pogleda mlađa populacija.

Kako nestaje srpska omladina – Kosovo, Srbija, Republika Srpska

12. septembra 2023, dnevni list Srpski Telegraf je izvijestio da je u posljednje dvije godine broj srpskih učenika u školama na Kosovu smanjen “za skoro 1,000.”¹⁷

Izveštaj se temelji na članku srpske novinske agencije Beta, koja je citirala Miodraga Marinkovića iz think-tanka sa sjedištem u Sjevernoj Mitrovici, CASA.¹⁸ Marinković je rekao Beti: “Prema dostupnim podacima Školske uprave za Kosovo i Metohiju, 15,520 učenika pohađalo je [srpske] osnovne i srednje škole na Kosovu 2021. Dvije godine kasnije, prema istom izvoru, 14,610 učenika pohađa

¹⁷ Srpski Telegraf, [“Za dve godine broj srpskih đaka na Kosovu smanjen za 1.000”](#), 12. septembar 2023.

¹⁸ KoSSev, [“Marinković: Za dve godine broj srpskih đaka na Kosovu smanjen za 1.000”](#), 12. septembar 2023.

[srpske] škole na Kosovu. Dakle, za samo dvije godine, imamo gotovo 1,000 manje učenika u školama.”¹⁹

1000 učenika manje u dvije godine? Ovim tempom, broj srpskih učenika na Kosovu dostigao bi nulu za 30 godina. To bi bilo dramatično, kada bi bilo istinito. Ali, nije. Sljedećeg dana, 13. septembra 2023, Ivan Zaporožac, direktor Školske uprave za Kosovo u Ministarstvu obrazovanja Srbije (Školska uprava Kosovska Mitrovica) odgovorio je da su ove informacije “apsolutno netačne.”²⁰ One su bile zasnovano na pogrešnom tumačenju:

“Koristili su neke poluinformacije od određenih novinskih agencija... Podaci koji su objavljeni i koji su uzburkali javnost, da navodno ima 1,000 učenika manje, su apsolutno netačni. Takođe, podaci iz 2021. uključuju učenike muzičke škole, dok podaci iz 2023. to ne čine... sa muzičkom školom, imamo 15,283 učenika, to je 237 učenika manje nego 2021, ili 1.5%. Kada to uporedimo sa centralnom Srbijom, to je zanemarivo.”²¹

Zaporožac je zatim naglasio da na Kosovu nije zatvorena nijedan školski razred na srpskom u ove dvije godine.²²

Iako je članak Bete bio zasnovan na grešci, odgovorio je na očekivanje: da je pad broja srpske omladine na Kosovu nedavno bio posebno dramatičan. Zapravo, kako smo već pokazali, broj učenika osnovnih škola na srpskom na Kosovu znatno je opao: sa oko 14,400 na 10,700 u 19 godina. To je pad od 3,700 ili 26 procenata.

*Učenici osnovnih škola na srpskom na Kosovu*²³

Godina	Broj
2004	14,368
2023	10,700
Razlika	3,668

Zapitajmo se ponovo, međutim, kako se to u poređenju sa Srbijom u cjelini, kao i sa situacijom u 25 srpskih okruga? Gledajući broj učenika osnovnih škola, vidimo sljedeće:

Učenici osnovnih škola u školama u Srbiji

Godina	Broj
2004	667,570
2023	500,514
Razlika	167,056

¹⁹ Srpski Telegraf, [“Za dve godine broj srpskih đaka na Kosovu smanjen za 1.000”](#), 12. septembar 2023.

²⁰ Školske uprave su organizacione jedinice Ministarstva [prosvete Republike Srbije] čiji je zadatak da pružaju operativnu i stručnu podršku školama...pružaju podršku i uslove za nesmetan unos, popunjavanje, ažuriranje i održavanje baze podataka o obrazovanju. Vidi Ministarstvo prosvete Republike Srbije, [“Školske uprave”](#), 2024.

²¹ Kosovo online, [“Zaporožac: U srpskim školama na KiM 300 đaka više nego prošle godine”](#), 13. septembar 2023.

²² *Ibid.*

²³ Republički zavod za statistiku Srbije, [“Saopštenje: Učenici osnovne škole na početku 2003/2004 školske godine – Republika Srbija po opštinama”](#), mart 2004; [“Broj učenika na početku školske godine po polu i razredima”](#), 2023.

Ovo je pad od 25 procenata. Ako pogledamo 25 okruga u Srbiji, možemo vidjeti još dramatičniju stvarnost: došlo je do bržeg pada broja učenika u 22 (!) od 25 okruga, u poređenju sa srpskim školama na Kosovu.

*Srbija naspram učenika osnovnih škola na Kosovu: 2003. naspram 2023.*²⁴

Okrug	Učenici
Beograd	+2
Južna Bačka	-8
Raška	-20
Srbija	-25
Kosovski Srbi*	-26
Šumadija	-27
Moravica	-28
Nišava	-28
Južni Banat	-29
Srem	-29
Sjeverna Bačka	-31
Kolubara	-32
Mačva	-34
Srednji Banat	-35
Podunavlje	-35
Rasina	-35
Zlatibor	-37
Pomoravlje	-38
Pirot	-39
Zaječar	-39
Toplica	-39
Sjeverni Banat	-40
Zapadna Bačka	-40
Jablanica	-40
Braničevo	-43
Bor	-47
Pčinja	-48

Pad broja učenika osnovnih škola na Kosovu je dramatičan (26 procenata). Pad u cijeloj Srbiji izvan Beograda je još dramatičniji. A pad u Republici Srpskoj, entitetu sa većinskim srpskim stanovništvom u Bosni i Hercegovini, jedinici unutar federalne države sa značajnim ovlašćenjima, ništa nije manje od katastrofalnog. U školama u Republici Srpskoj, pad je bio 32 procenta za manje od dvije decenije!

*Učenici osnovnih škola u školama u Republici Srpskoj*²⁵

Godina	Broj
2004	124,539
2022	84,643
Razlika	39,896

²⁴ Republički zavod za statistiku Srbije, [“Saopštenje: Učenici osnovne škole na početku 2003/2004 školske godine – Republika Srbija po opštinama”](#), mart 2004; [“Osnovno obrazovanje – Broj učenika na početku školske godine po polu i razredima, 2023/2024.”](#), 2024.

²⁵ Republički zavod za statistiku Republike Srpske, [“Statistika obrazovanja: Osnovno obrazovanje, kraj 2003/2004. i početak 2004/2005.”](#), 2005; [“Osnovno obrazovanje: 2022/2023.”](#), 2023.

Kada se traže objašnjenja za ove trendove, brzo se shvata da nema smisla govoriti o situaciji na Kosovu izolovano. Broj Srba oštro pada širom regiona. Sa starenjem populacije zbog niskih stopa nataliteta i mnogih koji emigriraju iz svojih domaćih okruga (takođe u inostranstvo), broj srpskih učenika širom Jugoistočne Evrope je u slobodnom padu. Ova situacija je dramatična na Kosovu i u Srbiji i katastrofalna u Republici Srpskoj.

Dezinformacija, tenzije i laži

Jedan od najvažnijih zaključaka iz svega ovoga je potreba da se ubuduće preispitaju sve tvrdnje koje ne uključuju reference na činjenice.

30. januara 2024, ugledni think-tank Međunarodna krizna grupa napisao je da je “preko 10 procenata Srba sa Kosova emigriralo u protekloj godini. Odlasci ubrzavaju prethodni trend: Krizna grupa procenjuje da je do trećine otišlo u posljednjih osam godina.”²⁶ Ova tvrdnja o dramatičnom *nedavnom* razvoju nije imala fusnotu i izvor. Zasnivala se na opštem mišljenju.

Postoji mnogo takvih tvrdnji koje se šire, i mnogi koji ih dijele možda vjeruju da su istinite. U isto vrijeme postoji i namjerna propaganda. Srpski mediji su puni toga, govoreći o nepostojećim pogromima, “etničkom čišćenju” i čak genocidu od strane kosovske vlade. To je posebno slučaj u medijima bliskim vladi u Beogradu:

“Upozorio sam da će se ovo dogoditi, da će ljudi ustati protiv Kurtijeve torture, ali samo nekolicina je slušala. Glavni krivac za ovo krvoproliće je on, jer želi da etnički očisti Srbe sa Kosova i Metohije.” (25. septembar 2023.)

“Završni čin: Kurti ubrzava etničko čišćenje Srba na Kosovu” (26. septembar 2023.)

A onda su tu i vodeći političari u Beogradu. U zavisnosti od publike, ove tvrdnje zvuče i dramatično i prijeteće. U 50-minutnom govoru 6. jula 2023, koji su uživo prenosili svi glavni mediji u Srbiji, predsjednik Vučić detaljno je opisao ono što je vidio da se dešava na Kosovu: državna politika zastrašivanja, hapšenja i ubistava, dizajnirana da dovede do uklanjanja Srba sa teritorije Kosova. Cilj ove politike, objasnio je, bio je “da ostavi Srbe gladne i bez lijekova, da unese strah u svako srpsko domaćinstvo”... i da otjera populaciju.²⁷

²⁶ Međunarodna krizna grupa, [“Toward Normal Relations between Kosovo and Serbia”](#), 30. Januar 2024.

²⁷ Happy TV, [“Čirilica: Predsednik Vučić – Svi detalji haosa u Banjskoj: ‘Koren problema je u Kurtijevom režimu’”](#), 2. oktobar 2023.

[Sivi nosorog](#)

Onda je 8. februara 2024, govoreći u Savjetu bezbjednosti UN-a, Vučić spomenuo “14 procenata” koji su otišli za jednu godinu “zbog nasilja i progona”:

“Nasilje i progon koji Priština sada otvoreno sprovodi protiv Srba je prirodni dio dugoročnog, sistematskog i široko rasprostranjenog napada na srpsko civilno stanovništvo širom Kosova i Metohije. **Samo u protekloj godini**, očigledno zbog opisanog fizičkog i strukturnog nasilja institucija Prištine prema srpskoj populaciji, **više od 14 procenata** Srba je napustilo Kosovo i Metohiju.”²⁸

Kao što smo vidjeli, ovi brojevi nisu stvarni. Krajnje je vreme da svaki put kada se takve statistike predstave, i reaguje.

Najvažnije pitanje za donosiocje politika u Beogradu, Banjaluci i Sjevernoj Mitrovici je dakle isto danas: Postoji li način da se prevaziđe katastrofalna regionalna dinamika koja se hrani kontinuiranom izolacijom i ekonomskom zaostalošću Srbije, Republike Srpske i Kosova? Ono što je sigurno je da retorika o izmišljenim pogromima i neophodnom nasilju ima veću vjerovatnoću da ubrza nego da obrne ovaj trend. To je interes koji Srbi na Kosovu i u Bosni i Hercegovini dijele sa svim svojim sugrađanima koji tamo žive.

²⁸ Savjet bezbjednosti UN, [“Letter dated 5 februar 2024 from the Permanent Representative of Serbia - Security Council, 9545th meeting”](#), 8. februar 2024.

Prilog A: Zdravstveno osiguranje, živorođeni, povratci

ESI je takođe detaljnije pogledao i druge statistike koje su pružile srpske vlasti.

2. februara 2024, predsjednik Vučić objasnio je da Srbija do tada nije željela da objavi “tačan” broj Srba sa Kosova, i da to sada čini:

“Sada ćete prvi put čuti tačne brojeve koje Republika Srbija, naravno, zna oduvijek ali iz različitih razloga nije željela da ih iznese u javnost.

Na Kosovu i Metohiji imamo **31,831 zaposlenih, 29,115 penzionera**, od kojih 4,700 penzionera prima penziju direktno na ruke svakog mjeseca, bilo iz zdravstvenih razloga ili zato što ne mogu da idu u banku. Ukupno plata i penzija imamo 60,946.

Pored toga imamo **socijalnu pomoć, ukupno 31,586 korisnika**. Naravno, proporcionalno to predstavlja najveći dio populacije. Razlog je taj što ti ljudi nemaju posla na Kosovu i Metohiji. I zato je država Srbija uložila napore da stvori osnovne uslove za njihov život tamo. Unutar ovog broja od 31,586, ima 13,931 korisnika finansijske pomoći, dakle ljudi koji su najugroženiji.”²⁹

Šta brojevi koje je Vučić citirao ovdje sugerišu o današnjoj populaciji Srba na Kosovu? To potvrđuje ono što smo već utvrdili gore.

Vučić je podjelio broj od 60,946 za penzionere i zaposlene. Dodao je 13,931 onih koji primaju finansijsku pomoć, ali ne primaju platu ili penziju. To kada se sabere je 74,877. Zatim dodajte ovo zvaničnim brojevima svih učenika u srpskim školama na Kosovu od septembra 2023: 15,000.

Dolazimo do 89,877. Ovo ostavlja djecu mlađu od školskog uzrasta i nekolicinu koji rade u privatnom sektoru. Tako se približavamo ponovo broju od 100,000, broju koji je ovog februara citirala Srpska lista.

Zdravstveno osiguranje

U Srbiji gotovo sva populacija (98 procenta) ima zdravstveno osiguranje.³⁰ Svi građani sa nekim prihodom uplaćuju u Fond za zdravstveno osiguranje Srbije (plate, penzije...).³¹ Članovi porodice bez prihoda su takođe osigurani. Ostatak populacije prima osiguranje iz državnog budžeta.

Fond za zdravstveno osiguranje Srbije takođe je zadužen za pružanje zdravstvene zaštite Srbima na Kosovu i podijelio je sa nama podatke za decembar 2017. i septembar 2023.

*Osobe sa zdravstvenim osiguranjem, Fond za zdravstveno osiguranje*³²

Godina	Kosovo
2017	109,433
2023	104,064
Razlika	-5,369

²⁹ Srpska napredna stranka, “[Vučić: Nastavicemo da se borimo za naš narod na Kosovu i Metohiji](#)”, 2. februar 2024.

³⁰ Evropski opservatorijum za zdravstvene sisteme i politike, “[Serbia: Health system review](#)”, 2019.

³¹ Republički zavod za zdravstveno osiguranje, “[O nama](#)”, Februar 2024.

³² Republički zavod za zdravstveno osiguranje, “[Broj osiguranika sa 31.12.2017.](#)”, 2019; “Pregled broja osiguranika po filijalama zaključno sa 30.09.2023.”, 12. oktobar 2023.

U šest godina, broj osoba sa zdravstvenim osiguranjem pao je za 4.9%. Širom Srbije, došlo je do pada od 2.8%.

*Osobe sa zdravstvenim osiguranjem, Fond za zdravstveno osiguranje Srbije*³³

Godina	Srbija	Kosovo
2017	6,792,049	109,433
2023	6,600,001	104,064
Razlika	-192,048	-5,369

Živorodeni

Pogledali smo i broj živorođenih u zdravstvenom sistemu na Kosovu koji finansira Zdravstveni fond Srbije. Ponovo, nije bilo “efekta Kurtijeve vlasti”: 2020. i 2022. broj je ostao gotovo isti, 2023. je bio veći.

*Broj srpskih beba rođenih na Kosovu 2020. naspram 2022.*³⁴

Godina	Rođenja
2020	919
2022	911
2023	926

31. decembra 2023, mediji su izvijestili da je u Sjevernoj Mitrovici, tokom 2023, rođeno više od 500 beba.³⁵ Godinu ranije, u 2022. je bilo oko 430 beba. Sličan trend je zabilježen u Gračanici, najvećoj srpskoj opštini južno od rijeke Ibar. Nadalje, kako je objasnio Zoran Jakšić, ginekolog u Sjevernoj Mitrovici, neki porođaji se ne obavljaju na Kosovu:

“Nismo referentna institucija za brigu o takvim pacijentima [prijevremeno rođenim bebama]. Svake godine postoji broj žena koje se porađaju i u Kragujevcu i u tercijarnim ustanovama u Beogradu.”³⁶

Srpski povratnici na Kosovu

Najnoviji izvještaj Generalnog sekretara UN-a o Kosovu Savjetu bezbjednosti UN-a od 5. oktobra 2023. ne spominje nikakva protjerivanja, etničko čišćenje ili pogrom.

Umjesto toga napomenuo je da je od aprila 2023. “Kancelarija Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR) registrovala 24 dobrovoljna povratka, 8 žena i 16 muškaraca, iz zajednice

³³ *Ibid.*

³⁴ RTV, “[U srpskim sredinama na KiM u 2020. više beba nego 2019.](#)”, 23. decembar 2020 (nedostaju podaci između 23. i 31. decembra 2020); N1, “[U srpskim sredinama na Kosovu rođeno skoro 100 beba više](#)”, 19. decembar 2022 (nedostaju podaci između 15. i 31. decembra 2022); Kosovo Online, “[U porodilištima u Severnoj Mitrovici i Gračanici rođeno više beba nego u 2022. godini](#)”, 31. decembar 2023 (nedostaju podaci za 31. decembar 2023).

³⁵ Kosovo Online, “[U porodilištima u Severnoj Mitrovici i Gračanici rođeno više beba nego u 2022. godini](#)”, 31. decembar 2023.

³⁶ *Ibid.*

Srba sa Kosova, koji su bili raseljeni unutar i izvan Kosova.”³⁷ Izvještaj je naveo konkretne programe i napore međunarodnih organizacija i vlade Kosova da povećaju povratak manjina:

- IOM je doprinio sigurnim uslovima za povratak omogućavajući održive izvore prihoda i trajnu integraciju za povratnike, uključujući izgradnju ili rekonstrukciju 15 kuća za 54 povratnika (24 žene i 30 muškaraca)...
- Vlada Kosova je izdvojila 3 miliona eura za podršku mogućnostima zapošljavanja za biznise, male poljoprivredne proizvođače u ruralnim područjima i organizacije civilnog društva koje doprinose integraciji zajednica.
- Ministarstvo za zajednice i povratak Kosova objavilo je preliminarnu listu korisnika za tender od 2 miliona eura namijenjenih nevećinskim zajednicama...

Od oktobra 2019, četiri mjeseca prije nego što je Albin Kurti prvi put izabran za premijera Kosova, do oktobra 2023, Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu, registrovala je 758 dobrovoljnih povrataka iz zajednice Srba sa Kosova (od ukupno 12,762 od 2000).³⁸

Prilog B: Najmanje pouzdani brojevi: statistika srpskih interno raseljenih lica

Postoji jedan zaista bizaran broj koji kruži u debatama o Srbima sa Kosova. Tiče se onih koji su navodno raseljeni sa Kosova u Srbiju od 1999. godine. 7. februara 2024, ruski medij za *Balkan Russia Today*, napisao je da danas oko 200,000 prisilno interno raseljenih lica (IRL) sa Kosova u Srbiji koji ne mogu da se vrate.³⁹ Referisali su se na internet stranicu Komesarijata za izbjeglice i migracije Republike Srbije. Tamo se zaista tvrdi:

“U martu 2000, u saradnji sa Visokim komesarijatom Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR), Komesarijat je organizovao registraciju interno raseljenih lica sa Kosova i Metohije, kada je registrovano 187.129 ljudi. U periodu između 2000. i 2005. bilo je više od 20.000 novopridošlih sa Kosova, pa je krajem 2005. broj interno raseljenih lica u Srbiji bez Kosova i Metohije bio 209.021. Trenutno je taj broj **201,047 lica**.”⁴⁰

UNHCR se uvijek oslanjao na brojeve srpske vlade u svojim izvještajima o interno raseljenim licima. Ali ovi brojevi takođe pokazuju da nijedna od tvrdnji koje su iznijeli srpski političari o nedavnim povećanjima broja raseljenih lica sa Kosova nisu podržane njihovom sopstvenom statistikom.

³⁷ UNMIK, [“Report to the Secretary General”](#), 5. oktobar 2023.

³⁸ UNMIK, [“Report to the Secretary General”](#), 4. oktobar 2019; [“Report to the Secretary General”](#), 5. oktobar 2023.

³⁹ RT Balkan, [“Fantastični svet Mihaela Martensa: Legenda o egzodusu Srba sa KiM i druge priče”](#), 7. februar 2024.

⁴⁰ Komesarijat za izbjeglice i migracije Republike Srbije, [“Interno raseljena lica”](#), pristupljeno 16. februara 2024.

Interno raseljena lica od interesa za UNHCR, 1999-2022⁴¹

Godina	Lica
1999	234,900
2000	267,500
2001	263,600
2002	261,826
2003	251,833
2004	248,154
2005	246,391
2006	227,590
2007	226,350
2008	225,879
2009	224,881
2010	228,442
2011	228,215
2012	227,821
2013	227,495
2014	223,139
2015	220,002
2016	219,633
2017	217,453
2018	215,794
2019	214,696
2020	213,018
2021	211,823
2022	210,308
2023	209,796

Zapravo, podaci o IRL-ima koje Srbija dostavlja UNHCR-u pokazuju sljedeće:

Prvo, ni martovski nemiri 2004. (kada je provedeno ciljano nasilje nad Srbima sa Kosova) ni proglašenje nezavisnosti Kosova u februaru 2008. nisu doveli do bilo kakvog primjetnog povećanja broja raseljenih Srba sa Kosova. Od 2004. do 2005. broj je pao. Od 2008. do 2009. broj je ponovo pao. Takođe nema “efekta Kurtijeve vlasti”. Nakon što je Albin Kurti prvi put postao premijer Kosova u februaru 2020, i od tada, takođe u posljednje dvije godine, broj IRL-ova sa Kosova u Srbiji je opao. Ne postoji nikakav egzodus sa Kosova.

Ali postoji dublji problem sa ovim brojevima, i sa činjenicom da ih UNHCR i dalje citira. Dakle, u oktobru 2023. UNHCR je i dalje pisao da postoji “**približno 200,000 raseljenih lica sa Kosova koja žive u regionu, većina njih u Srbiji.**”⁴²

Početakom 2000, ubrzo nakon rata, jedini zvanični podatak o raseljenju Srba sa Kosova dolazi iz registracije koju je sprovedla srpska vlada. Rezultati su objavljeni u aprilu 2000. Naveli su da je tada bilo 187,129 IRL-ova sa Kosova, od kojih su 141,396 bili Srbi, 19,551 Romi i 7,748 Crnogorci.

Međutim, kako smo već naglasili gore, ako se uporede podaci o broju Srba koji su ostali na Kosovu sa jugoslovenskim statističkim podacima od prije 1999, obim raseljenja Srba sa Kosova vjerovatnije je oko 65,000.

⁴¹ UNHCR, “[Refugee Data Finder: Serbia and Kosovo:S/RES/1244 \(1999\) \(SRB\)](#)“, 16. februara 2024. Podaci za najnoviju godinu (2023) dostupni su do sredine godine.

⁴² UNMIK, “[United Nations Interim Administration Mission in Kosovo Report of the Secretary-General](#)“, 5. oktobar 2023.

Kako je moguća takva široka razlika?

Od početka, raseljena lica su bila široko rasprostranjena širom Srbije. Manje od 7% se preselilo u kolektivne centre koje je vodila srpska vlada. Većina je već imala smještaj u Srbiji, ili je ostala kod prijatelja i rođaka, ili je iznajmila stanove. Rasprostranjenost populacije otežala je praćenje kasnijeg kretanja raseljenih ili verifikaciju brojeva proizvedenih tokom početnog pokušaja registracije. Zapravo, dokument koji je izradio Koordinacioni centar za Kosovo u januaru 2003. dao je broj od samo 110,287 raseljenih Srba sa Kosova u Srbiji, bez daljeg objašnjenja.

UNHCR, koji djeluje na teritoriji Srbije na poziv vlade, nije sproveo nikakvu nezavisnu istragu. U nekim svojim dokumentima, međutim, izrazio je ozbiljne sumnje u zvanične brojeve još prije dvije decenije:

“Zbir procijenjenog broja manjina koje žive na Kosovu, i broja trenutno registrovanih IRL-ova u Srbiji i Crnoj Gori, rezultira u broju znatno većem od broja manjinske populacije koja je ikada živjela na Kosovu... Neodređen broj manjinskih povratnika koji su se vratili na Kosovo, uključujući one koji su otišli tokom NATO bombardovanja ali su se odmah vratili, nikada se nisu odjavili. Realno, stoga, mnogo manji brojevi od onih nealbanaca trenutno registrovanih kao IRL-ovi u Srbiji su zaista IRL-ovi, ili ostaju IRL-ovi u potrazi za trajnim rešenjem, ili čekaju dobrovoljni povratak.”

Do sada bi trebalo da je očigledno: Nikada nije bilo 200,000 interno raseljenih lica sa Kosova u Srbiji.⁴³ Važno pitanje za donosioce politika je drugačije: Koliko Srba raseljenih u Srbiju su danas još uvijek potencijalni kandidati za povratak na Kosovo?

Po bilo kojoj definiciji, oni koji su odlučili da prodaju svoju imovinu na Kosovu i trajno se nastane u Srbiji prestali su biti raseljena lica. Niko nije pokušao da prati ovaj proces. Kao rezultat, nemoguće je procijeniti obim povratka na Kosovo.

Ipak, jedno je očigledno. Kada bi se tačno odredio obim, zadatak da se pomogne svakom Srbinu sa Kosova koji se trenutno nalazi u Srbiji i želi povratak, pokazao bi se mnogo izvodljivijim nego što se obično misli.⁴⁴

To bi trebalo da bude prioritet za vladu Kosova i njene pristalice u narednoj godini: identifikovati ukupan broj potencijalnih povratnika i podržati njihov povratak. Cilj bi trebao biti da ne bude raseljenih Srba sa Kosova do ljeta 2025.

⁴³ Nažalost, do danas takvi izmišljeni brojevi uključeni su u godišnji izvještaj UNHCR Global Trends koji navodi broj od 210,000 interno raseljenih osoba. Viditi [UNHCR Global Trends report 2022](#).

⁴⁴ ESI, “[Princip Lozane: Multietičnost, teritorija i budućnost Srba sa Kosova](#)”, 7. Jun 2004.

Prilog C: Srbi sa Kosova 1981 - 2002*Srbi sa Kosova – iz ESI izvještaja iz 2004.*

Opština	Srpsko stanovništvo 1981 (popis)	Srpsko stanovništvo 1991 (popis)	Srpsko stanovništvo 2002 (CCK)
<i>Regija Gnjilane-Ferizaj</i>	60,963	58,475	34,324
Kaçanik/Kaqanik	284	223	0
Štrpce/Shterpce		8,138	8,123
Uroševac/Ferizaj	18,285	8,314	0
Vitina/Viti	8,369	7,002	3,266
Gnjilane/Gjilan	19,212	19,370	11,623
Kos Kamenica/Kamenice	14,813	12,762	10,039
Novo Brdo/Noveberde	*	2,666	1,273
<i>Regija Priština-Lipljan-Podujevo</i>	56,403	52,653	28,335
Lipljan/Lipjan	10,259	9,713	8,518
Štimlje/Shtime		971	0
Priština/Prishtina		26,893	12,405
Kosovo Polje/Fushe Kosove	43,875	8,445	4,201
Obilić/Obiliq		5,490	3,211
Podujevo/Podujeve	2,242	1,118	0
Glogovac/Gllgovc	27	23	0
<i>Mitrovička regija</i>	48,101	43,889	64,083
Vučitrn/Vushtrri	6,091	5,522	4,294
Srbica/Skenderaj	1,104	713	390
Kos. Mitrovica/Mitrovice		9,482	15,596
Zvečan/Zveqan	25,929	7,591	14,984
Zubin Potok		6,282	8,859
Leposavić/Leposaviq	14,977	14,299	19,960
<i>Pečka regija</i>	24,632	20,931	1,371
Istok/Istog	7,736	5,968	496
Klina/Kline	6,829	5,209	25
Peć/Peje	7,995	7,815	850
Dečani/Deqan	234	188	0
Đakovica/Gjakove	1,838	1,751	0
<i>Prizren region</i>	19,338	18,242	1,361
Mališevo/Malisheve	-	475	0
Orahovac/Rahovec	4,026	3,795	1,148
Prizren	11,651	10,911	213
Gora – Dragash	93	60	0
Suva Reka/Suhareke	3,568	3,001	0
Ukupno	209,437	194,190	129,474

* Tokom tog perioda, Novo Brdo je bilo dio opštine Priština.

Izvori:

- Jugoslovenski popis 1981
- Jugoslovenski popis 1991
- Koordinacioni centar za Kosovo i Metohiju (Vlada Srbije), *Principi organizovanja samouprave nacionalnih zajednica na Kosovu i Metohiji*, Beograd, januar 2003.

Prilog D: ESI o Srbima sa Kosova

ESI je objavio mnoge izvještaje o zajednici Srba sa Kosova od 2000.

Zagovarali smo opsežna prava manjina; za stvaranje nove većinski srpske opštine u Sjevernoj Mitrovici; za ekonomske inicijative razvoja za manjinska područja, uključujući novi univerzitet na sjeveru Kosova; za fokus na identifikaciju i pomoć svim raseljenim Srbima sa Kosova da se brzo vrate svojim domovima, da se jednom zauvijek riješi ovo pitanje raseljavanja. Takođe smo nastavili da se zalažemo protiv bilo kakvih prijedloga prekrajanja nacionalnih granica ili razmjene stanovništva na etničkoj osnovi. Evo nekih od naših publikacija o ovim pitanjima:

Spiegel komentar: [Sledeći napad će doći sigurno](#) (3. oktobar 2023.)
[The next attack is bound to come](#)

ESI: [Belfast, Kosovo i kraj mira](#) (27. juli 2023.)

ESI: [Hipnotizer – Aleksandar Vučić, Džon Bolton i povratak prošlosti](#)
 (25. april 2019.)

Politico komentar: [Prekrajanje balkanskih granica bila bi fatalna greška](#) (28. avgust 2018.)

ESI: [Zašto Kosovu treba migracija – Od istraživanja do politike](#) (23. april 2015.)

ESI: [Cena ne-Evropske – Tekstilni gradovi i budućnost Srbije](#) (18. januar 2007.)

ESI: [Mitrovica: Kosovski lakmus test – ESI papir za diskusiju](#) (28. april 2006.)

ESI: [Zamka razvoja u srcu Balkana – Socio-ekonomski portret Gnjilana, Kumanova i Preševa](#) (5. jul 2005.)

ESI: [Ka Kosovskom planu razvoja – Stanje kosovske ekonomije i mogući putevi napred](#) (24. avgust 2004.)

ESI: [The Lausanne Principle: Multiethnicity, Territory and the Future of Kosovo's Serbs](#)
 (7. jun 2004.)

[Parimi i Lozanë: Multietniciteti, territori dhe ardhmëria e serbëve të Kosovës](#)
[Princip Lozane: Multietnicnost, teritorija i budućnost Srba sa Kosova](#)

ESI: [Narod ili teritorija? Predlog za napredak u Mitrovici](#) (16. februar 2004.)

[People Or Territory? A Proposal For Mitrovica](#)
[Njerëzit apo territori? Propozim për progres në](#)

ESI: [Postindustrijska budućnost? Ekonomija i društvo u Mitrovici i Zvečanu](#) (30. januar 2004.)

ESI: [Trepča, 1965-2000](#) (11. jun 2003.)

ESI: [Deindustrijalizacija i njene posledice – Priča sa Kosova](#) (1. mart 2002.)